

**R. P. Francisci Svarez Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi; Et In Conimbricensi Academia
Sacrarvm Litterarvm Olim Primarii Professoris Emeriti De
Divina Gratia Pars ...**

Continens Posteriores Libros Septem De Habituali Gratia, Sanctificatione
Hominis, Ac Merito

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1621

Cap. V. Vtrum amissa gratia, & charitate, etiam fides, & spes amittantur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94104](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94104)

Thoma. Pasudanus etiam in 3. d. 28. q. 3. artic. 3. ad primam obiectionem contra sententiam D. Thomæ asserentis, peccatum corrumpere effectiue charitatem, quæ erat, quod sicut solus Deus auget effectiue charitatem, nostri autem actus meritorie, ita solus Deus auferat charitatem, peccatum autem meritorie. Respondet, dupliciter intelligi posse, peccatum corrumpere effectiue charitatem, vno modo, quod ipsum remoueat, aut influentiam, qua conseruatur principaliter, auferat. Et sic (ait) solus Deus corrumpit charitatem. Alio modo effectiue corrumpere, est, disponere ad corruptionem. Et sic (ait) peccatum corrumpit charitatem, quia disponens, & consiliens reducit ad efficiens. Vbi dum coniungit disponentem cum consiliante satis indicat, loqui se de dispositione morali, de qua etiam D. Thomam interpretatur. Et in art. 4. ad 2. ex obiectis contra secundam partem minoris, distinguit duplicem modum, quo peccatum potest tollere charitatem, scilicet, per modum demeriti, vel per modum contrarii directi, vel indirecti, & iuxta ea, quæ in priori loco dixerat, utrunque distinguit à propria physica efficientia, & ita secundum pertinet ad efficientiam dispositiuam, de qua prius loquutus fuerat.

19. Denique plures ex antiquis Theologis in prima opinione allegatis ita suam sententiam explicat. Nam D. Bonau. in 1. d. 17. in secunda parte, illius q. 3. dicit, peccatum mortale esse dispositionem non tantum de congruo, sed etiam de condigno necessitatem (vt ipse ait) ad ablationem charitatis, & ita explicat oppositionem inter peccatum mortale actuale, & gratiam. Et in 2. d. 26. q. 4. ad 4. eodem fere modo, quo D. Thomas explicat expulsionem charitatis per peccatum, scilicet, quia cum homo à Deo auertitur, influentia diuina non continuatur, sine qua gratia conseruari non potest. Et ideo (inquit) gratia dicitur quodammodo per peccatum corrumpi, vbi dicit, quodammodo, quia non est per physicam actionem, vt statim explicat. Richardus etiam in 3. d. 31. q. 1. in fine corporis articuli refert tres modos explicandi corruptionem gratiæ per peccatum, omnes tamen conueniunt in eo, quod peccatum se habet per modum moralis dispositionis ad priuationem gratiæ, siue sit talis pispofitio, quia excludit à voluntate dispositionem necessariam ad charitatem, vt prima sententia dicebat, siue quia inducit dispositionem auersam, & ex se repugnantem gratiæ, vt dicebat secunda opinio, siue quia ponit conditionem necessariam ex lege Dei. Ex quibus modis dicendi ipse videtur hunc tertium eligere, sed vt sit probabilis, negare non debet, quin illa lex Dei sit fundata in intrinseca natura, & praua conditione peccati mortalis. Hoc autem posito, non potest tertius modus dicendi non includere secundum, scilicet, peccatum ex se esse dispositionem moraliter repugnantem natura sua charitati: neque etiam hoc posito negari debet, aut potest diuina lex non influendi in gratiam, iuxta exigentiam mortalis peccati.

20. Vnde existimo non posse esse differentiam inter duos primos modos, quia in voluntate non requiritur aliqua positina dispositio necessaria ad conseruationem charitatis, quam peccatum mortale prius excludat, vt per eam ablationem tollatur charitas. Nam vel illa dispositio esset aliquis actus secundus, & hoc dici non potest, quia vt perseveret charitas, non est necessarium continue exercere aliquem actum eius, vel esset actus primus, & sic esset habitus, ille autem fingi non potest, & de illo eadem questio rediret, quæ de ipso habitu charitatis, quomodo per actum excludatur. Igitur dispositio in voluntate necessaria ad conseruandam charitatem solum est negatiua, scilicet, vt in sua puritate (vt ita dicam) conseruetur sine auersione à Deo, hæc autem dispositio non tollitur, nisi per moralem auersionem, & ita etiam duo modi priores in idem coincidunt. Et ex omnibus solum colligitur moralis modus expellendi charitatem per

dispositionem moralem illi contrariam. Et sicut Richardus dixit idem Richardus in 1. d. 17. art. 2. q. 5. Deum Richardus charitatem conseruare non desinit, nisi quando homo se totaliter per auersionem indignum charitate reddat. Alii etiam per contrarium Theologi in eadem prima opinione allegati non videntur discrepare ab hoc dicendi modo, nam plures illorum solum exclusionem gratiæ per modum meriti in peccato agnoscere videntur, sub merito includere videntur non tantum dignitatem pœnæ secundum ordinem iustitiæ vindictiue, sed etiam indignitatem illam, & quasi incapacitatem amicitie diuinæ, quam natura sua peccatum secum affert, & per se sufficiens est ad ponendum obicem influentiæ diuinæ. Accidit hic dicendi modus facile tam ad charitatem, quam ad gratiam potest applicari. Et ita ambe vel æque primo expelluntur, tanquam vno vinculo inter se connexe, vel certe in genere causæ dispositionis dici potest peccatum propinquius, & immediatius expellere charitatem, & consequenter gratiam, quia immediate afficit voluntatem, in qua est charitas. Per modum autem efficientis moraliter per se primo expellit gratiam, quia peccatum actuale inducit maculam in anima, quæ totum hominem reddit Deo inuisum, & odibilem, & per illam censetur quasi formaliter expellere gratiam, vt explicatum est. Reliqua vero dona, & virtutes morales infuse quasi concomitanter expelluntur, quia recedente gratia, quasi principium proximum conseruationis earum tollitur, & consequenter ipse etiam auferuntur.

CAPVT V.

Utrum amissa gratia, & charitate, etiam fides, & spes amittantur?

Communis error hæreticorum huius temporis est, per omne peccatum, per quod amittitur charitas, fidem etiam destrui, ac proinde amissa gratia necessario fidem amitti, & consequenter etiam spem, quia spes non potest sine fide permanere. Hunc vero errorem nullo probabili fundamento suadere videntur, sed ex aliis suis erroribus illum eliciunt. Docent enim, homines per solum fidem iustificari, ex quo consequenter inferunt, solum infidelitatem posse ab homine iustitiam excludere, vnde cum infidelitas fidem excludat, optime concludunt, quoties amittitur iustitia, seu gratia, aut charitas, fidem etiam amitti. Præterea ex eodem principio (vt supra dixi) colligunt, peccata omnia, præter infidelitatem, esse venialia de facto, id est, non imputata propter fidem. Vnde consequenter inferunt, reliqua peccata præter infidelitatem, sicut non excludunt fidem, ita nec excludere charitatem, ac proinde nunquam charitatem sine fide amitti. Tercio argumentatur specialiter Melancthon (vt Bellarminus refert) quia fides nihil aliud est, quam fiducia misericordie Dei propter Christum promissæ, sed non potest esse talis fiducia simul cum mala conscientia, seu voluntate peccandi mortaliter, ergo per quodcumque mortale peccatum excutitur fides. Minorem probat, quia per fiduciam misericordie accedit homo ad Deum per Christum, per propositum autem peccandi fugit à Deo, ergo non possunt illa duo esse simul. Ex quo discursu colligi videtur, ex sententia istorum hæreticorum non ideo amitti iustitiam, quia amittitur fides, sed quia amittitur spes, nam fiducia illa non est aliud, quam spes, vt supra lib. 8. visum est, & quia spem illam putant, non posse consistere cum peccato mortali, inde colligunt, per omne peccatum mortale amitti iustitiam. Vnde vel non intelligunt suam sententiam de fide propria, quæ est in assentiendo, vel ex eo, quod fiducia perditur, inferunt, etiam fidem mentis amitti.

Omissis autem hæreticis fundamentis, videtur hic

Richardus
tres dicendi
modos as-
struit.

*Errat præ-
textus ex
Scriptura.* hic error posse confirmari ex illo. 1. Ioan. 4. Qui non diligit, non novit Deum. Et infra: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo. At vero ille, in quo Deus manet, iustus est, iuxta illud Ioan. 14. Et ad eum veniemus, &c. Et quod infra ibidem dicitur: Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Denique in eodem capite ait Ioannes: Qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est. Auger difficultatem Ambrosius lib. 5. epist. 44. vbi tractans verba eiusdem epistolæ cap. 5. Omnis, qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est: illis adiungit, quod cap. 3. idem Ioannes dicit: Qui natus est ex Deo non peccat. Vnde ipse inferit, Ergo qui credit Iesum Christum esse, non peccat. Et è contrario qui peccat, non credit. Et addi potest Gregor. homil. 29. super Euang. dicens: Vera fides est, quæ in hoc, quod verbum dicit, moribus non contradicit. Et adducit illud ad Tit. 1. Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Et illud 1. Ioan. 2. Qui dicit, se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Denique Hieron. ad Gal. 5. circa id. Fructus autem spiritus, &c. Cui dilectio preculi absuerit, & fides pariter abscedit.

*3.
1. ratio pro
hoc errore.* Deinde argumentor ratione, primo, quia eandem dependentiam habet fides, vel spes infusa ab habitua ligratia, quam habent ceteræ virtutes, & dona infusa, ergo sicut, amissa gratia, cetera perduntur, ita etiam fides, & spes. Probatur simul antecedens, & illatio, quia fides, & spes comparantur ad gratiam, sicut potentie ad essentialem formam, ergo illa amissa, consequenter amittuntur: hæc est enim præcipua ratio, ob quam aliæ virtutes pereunt cum gratia. Et ideo non obstat, quod mortale peccatum non sit per se contrarium fidei, nam satis est, quod sit contrarium radicis fidei, quæ est gratia: si enim aliæ virtutes morales amittuntur, quoniam non omnia peccata mortalia sunt illis contraria. Et inde etiã non obstat, quod charitas sit posterior fidei, ut ea ratione possit fides manere, tanquã prior fidei posteriori: nam licet hoc habere possit locum, solum connexionem talium habituum inter se spectando, non vero si considerentur, quatenus in vna forma gratiæ radicantur. Secundo argumentari possumus ex ratione meriti, seu demeriti. Nã omne peccatum mortale est dignum infinita pœna, & amissione omnium bonorum, & præsertim spiritualium, ergo etiam meretur amissionem fidei, & spei, ergo de facto tolluntur propter omne peccatũ mortale. Probatur consequentia, quia ratio infirmitatē diviniæ exigit, ut peccatũ condigna pœna puniat, & quod illã non differat, quando homo est illius capax in statu viæ. Sic enim præmium boni operis, ut v. g. augmentũ gratiæ, non differt Deus dare, quia homo viator est illius capax, ut infra lib. 12. dicemus: idem ergo est in pœna privationis fidei, cū etiam homo viator illius capax existat. Vnde potest hæc ratio confirmari verbis Iacob. 2. Qui in vno offendit, factus est omnium reus: nam si omnium profecto etiam infidelitatis: loquitur autem de omni peccato mortali ex sententia omnium catholicorum.

*4.
Tertia ratio
ab exem-
plo, & Pa-
trum au-
thoritate.* Tercio argumentor, nã Adam peccando, fuit quasi primum exemplar hominum, qui illum peccando imitantur, sed Adam peccando non solã gratiam, sed etiam fidem amisit: ergo idem faciunt ceteri homines, quando peccant. Consequentia patet ex maiori propositione, & ex paritate rationis. Minor autem est communis Patrum sententia. Dicit enim August. 1. 14. de Ciuit. c. 17. Adam peccando, expertũ esse, quid infidelitas, & inobedientia noceret. Et 1. 1. contra Iulian. c. 3. ex Olympio Episcopo Hispano refert, quod si in Adamo fides incorrupta mansisset, ac vestigia defixa tenuisset, nunquam mortifera transgressio sua vitium in germine sparsisset. Augustino consentire videtur Ambrosius epist. 33. ad Marcellinam, alias lib. 2. epist. 14. dicens de Adam, Agnosce te esse nudum, bona indumenta fidei perdidisti. Et libr. 7. in Luc. ad cap. 10. dicit, fuisse excusum fidei vestimentum. Clarius vero Prosper ad 5. obiect. Vincent. Quibus malis (ait) tunc se homo induit, quando il-

3. Pars

lum fide obedientiaque priuatum diabolus in suas promissiones à lege detraduxit. Et ad dub. 3. Genuen. sententiam auget, dicens: Quid est, quod (aiunt) humane nature per peccatum (Adæ) solam fidem non esse præceptam, quã nisi primam amisisset (Adam) ceteris bonis non careret. Vbi duo valde notanda significat, vnum est, quod si Adam non amisisset fidem, nec posteritati illam abtulisset, aliud est, quod si fidem non amisisset, non perdidisset alia bona, & consequenter non peccasset, significans, non potuisse peccare sine infidelitate, quod non habet maiorem rationem in Adamo, quam in nobis. Et idem repetit contr. Caluator. capit. 19. Ac tandem Tertullian. libr. 2. contra Marcion. capit. 2. Adamum hæreticum, & peccatum eius hæresim appellare non dubitauit.

Nihilominus dicendum primo est, fidem sine charitate permanere posse, ac proinde non omne peccatum mortale, quod charitatem expellit, excludere fidem. Assertio est de fide, nam in primis in Scriptura sacra inuenitur expressa quo ad priorem partem. Probatur Iacob. 2. Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat, nunquid fundamenter poterit fides saluare illum? Idem autem est, fidem esse sine operibus, quod esse sine charitate, quia qui charitatem habet, implet legem, & ita non est sine operibus. Solent autem hæretici dicere, non loqui Iacobum de vera fide. At certe fides non vera non est ficticia, vnde potius dicturus fuisset Iacobus, si quis dicat, fidem se habere sine operibus, mentitur, quia illa non est vera fides. Non autem hoc dicit, sed supponendo potius esse veram fidem, subiungit: Nunquid poterit fides saluare illum? Et de vna, & eadem fide loquitur, cum dicit, sine operibus fidem mortuam esse, & cum operibus iustificare, seu ex operibus consummari, sicut statim dicit de fide Abraham. Atque ita intellexit hunc locum Hieronymus lib. 2. in epist. ad Galat. in fine dicens: Sicut, teste Iacobo, fides sine operibus mortua est, ita opera sine fide mortua sunt. Probatur præterea ex illo. 1. Corinth. 13. Si habuerim omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuerim, nihil sum. Quem locum, præter expositores ibi, ita intellexerunt Irenæus lib. 4. contra hæres. cap. 25. & Chrysostom. homil. de Zelo, & liuore. Neque enim Apostolus hoc dixit quasi per exaggerationem ex hypothesi impossibili, sed alludit plane ad verba Christi Matt. 7. Multi dicunt mihi in illa die, Domine, non ne in omnino tuo prophetauimus, & demonia eiecimus, & virtutes multas fecimus, & tunc consistebat illis, quia nunquam noui vos. Quia scilicet, sine charitate fidem habebant, etiam quæ ad miracula facienda sufficeret. Siue enim fides miraculorum, & catholica sit eadem, siue diuersa, de quo sunt opiniones, certum tamen est, non posse esse fidem miraculorum sine fide vera, & catholica omnipotentia, & veritatis Dei: si ergo fides miraculorum, seu signorum potest esse sine charitate, multo certe magis fides credendi omnia reuelata.

Deinde hoc confirmant verba Christi ibidem Matt. 7. Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem Patris mei. Perinde enim est, ac si diceret, non omnis, qui me inuocat, laudat, & credit, saluabitur, sed qui seruat mandata, & amat, ut Hieronym. exponit, & optime Chrysost. homil. 25. dicit, Christum illis verbis conscientias Phariseorum verberasse, quia in dogmatibus solis religionem ponebant, & de sancta conuersatione nihil curabant. Et infra circa illa verba, Multi dicunt mihi in illa die, Non modo ille (ait) qui habet fidem, conuersatione neglecta, regnum non poterit introire celorum, sed & ille, qui vna cum fide multa splenduit claritate signorum, nec tamen aliquid in vita boni operis exercuit, à celestibus similiter ianuus repellitur. Et eodem modo exponunt ibi Theophylact. & Euthymius, & Augustin. lib. 50. Homiliar. in 50. cap. 4. alias. 10. & lib. de Salutarib. docum. cap. 38. & Cyrill. libr. 10. in Ioan. cap. 18. vbi id etiam colligit ex verbis Ioan. 15. Si

11 3

man-

5.
Assertio. 1.
de fide cer-
ta.Primum
tum prima
partis asser-
tionis.Vana here-
ticorum e-
uasio, & in-
terpretatio.6.
Secundum
fundamen-
tum ex alijs
Scripturæ
testimonijs.

manferitis in me, utique per fidem, & verba mea in vobis manferint, scilicet per obedientiam, & charitatem, quodcumque volueritis, petetis, & fiet vobis. Notat enim poni à Christo illas duas condiciones, quia prior potest esse sine posteriori, non tamen sufficit. Est etiam apertum testimonium Ioan. 12. de quibus Iudæorum Principibus simul dicitur: *Crediderunt in eum, sed non confitebantur, dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei.* Illi ergo fidem iam conceperant in Christum, ut expresse ibi affirmatur, sicut de aliis dicitur, quod non credebant, & tamen propter humanum timorem non confitebantur, & ita nondum diligebant, ut recte observauit Augustinus tract. 53. & 54. in Ioan. & optime Tolet. & Maldonat. ibi contra nouos hereticos notant. Ponderare item possumus ad eandem veritatem confirmandam illud Ioan. 1. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri:* cum Chryloto homo ibi homil. 9. in fine, considerante, non dixisse Ioannem, fecit eos filios Dei fieri: sed, *dedit eis potestatem fieri*, quia non satis est recipere Deum per fidem, ut quis fiat filius Dei, sed necessaria est libera voluntas, & dispositio cum gratia Dei, neque satis est, se per baptismum factum esse filium Dei, nam potest quis non perseuerare in filiatione diuina, etiam si credere non desistat.

7.
Tertium
fundamen-
tum ex Pa-
tribus.

Tertio probari potest ex Patribus, qui summo consensu veritatem hanc docent vel explicando dicta Scripturæ testimonia, vel tractando parabolas Christi, in quibus aperte significatur esse intra Ecclesiam bonos, & malos, ut in parabola de decem virginibus notat Gregor. homil. 12. in Euang. & Chryloto. homil. 79. in Matth. Et in parabola de sægna missa in mare, & ex omni genere piscium congregante Matt. 13. & similibus, ut late exponit August. libr. Quæstion. in Matth. q. 1. ubi assignat discrimen inter hæreticos, & malos Christianos, quod illi carent fide, isti credentes male viuunt. Item in Concionibus ad populum fidelem frequenter Christianos de peccatis, & malis operibus reprehendunt, non vero de infidelitate, sed potius ex eo, quod illam otiosam habent. Quod & Christus Dominus in vltimi iudicii sententia dixit, se esse facturum Matth. 25. & notat Augustinus lib. de Fide, & operib. capit. 15. qui liber totus plenus est testimoniis hanc veritatem confirmantibus. Quam etiam docuit idem Augustin. lib. 4. de Baptismo capit. 18. & lib. 15. de Trinit. capit. 18. dicens: *Fides sine charitate potest quidem esse, sed non proficere.* Ambrosius etiam lib. 7. in Luc. in fine capit. 14. circa parabolam de vocatis ad nuptias, & illum, qui ingressus est sine veste nuptiali: *Fides (inquit) queritur (utique in eo, qui ingressus est ad nuptias) neque hoc tamen plenum est, ut aliquis vocatus adueniat, nisi vestem habeat nuptialem, hoc est fidem habeat, & charitatem.* Vbi clare supponit fidem esse posse sine charitate, sed non sufficere. Idem optime ad Hebr. 4. & 10. & melius ferm. 22. qui est in Septuagesima. *Sicut non omnes, qui in stadio currunt, accipiunt, brauium, sed ille, qui prius currere peruenit, ita non omnes, qui habent fidem, saluantur, sed illi tantum, qui in bono, quod inchoauerant opere, perseuerant.* Et infra: *Sicut nullus desperare debet, in quacunque aetate sit, si ad Dominum conuertere voluerit, ita nullus pro sola fide securus esse debet, sed potius pertimescere per hoc, quod subditur: Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Et similia passim in Patribus reperiuntur.

8.
Quartum
fundamen-
tum ex de-
finitione
Trident.

Quarto definita est hæc veritas in Concilio Trident. sess. 6. cap. 15. & can. 28. qui sic habet: *Si quis dixerit, amissa per peccatum gratia simul & fidem semper amitti aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viuam, aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit.* Circa quæ verba notanda illa sunt, quibus dicitur fidem esse veram, licet non sit viuam, hæc enim calumniantur hæretici, tanquam inter se pugnantia. Nam homo mortuus non est verus homo. Vnde eadem ratione concludent, eum, qui fidem mortuam habet, esse tantum Christianum mor-

tuum, ac proinde non esse verum Christianum. Scien-
dum est autem, dupliciter dici fidem veram, vno modo ex conformitate ad obiectum, in qua veritas cognitionis consistit, & sic facile intelligitur, posse fidem esse veram, etiam si viuam non sit, quia assensus dei conformis est rei per eum creditæ: nam ita creditur, sicut se habet in re, & nihilominus potest non moueri ad opus per charitatem, in quo eius vita consistit. Alio modo dicitur fides vera quoad substantiam, & rationem assentiendi, quæ veritas à priori distincta est, nam fides demonum est vera prior modo, & fides hæretici circa aliquem articulum, in quo non errat, potest eodem prior modo esse vera, & tamen neutra est vera posteriori modo, quia non est ex motu diuinæ reuelationis, ac testimonii, sed in demonibus est coacta ex euidencia signorum, & in hæretico est tantum ex quadam opinione humana. At vero in peccatore fideli est fides vera, etiam hoc secundo modo: nam omnia integre credit, quæ Deus creditur, & in hoc consistit veritas substantialis (ut ita dicam) fidei. Et in hoc sensu loquutum est Concilium de vera fide, definit enim, manere sine charitate veram fidem, id est, infusam, & supernaturalem, & ex parte sua inchoantem veram iustitiam apud Deum, si alia necessaria accedant. Vnde facile intelligitur, non repugnare, fidem sic veram esse mortuam, quia vita illa, quam illi charitas præbet, non est de substantia eius, sed illam perficit, & quasi mouet. Vnde non recte comparatur cum homine, de cuius substantia est vita, sed posset cum caduere comparari, quod licet corpus mortuum dicatur, nihilominus est verum corpus, quia non deest illi forma conferens corporis veritatem, sed tantum illa, quæ est principium motus, & sensus, quam perfectionem addit vita seu anima vero corpori. Et adhuc est in exemplo dissimilitudo quia vita corporis est vera, & substantialis, de fide autem dicitur per metaphoram, & ideo respectu veræ fidei est accidentalis: sicut vera aqua dicitur per metaphoram viuam, dum est saliens, & fluens, mortua vero cum in palude quiescit. Et per similitudinem metaphoram dici potest mortuus Christianus, qui per fidem non bene operatur, & nihilominus est verus Christianus, qui veram fidem cum baptismo retinet.

Vltimo ex his facile est, veritatem hanc ratione confirmare. Nam si fides nunquam manet sine charitate, vel hoc est ex ipsa rei natura, vel quia Deus ita voluit, & statuit non conseruare fidem sine charitate. At neutrum dici potest, ergo. Minor quoad posterioriorem partem euidenter ostensum est testimonio, aut testimonium, at vero non solum id nullo Dei testimonio constat, verum etiam neque humana fide digno, imo etiam oppositum euidenter ostensum est testimonio adductis, nam cum ostendant, de facto manere fidem sine charitate, conuincunt non disposuisse contrarium per absolutam prouidentiam, & voluntatem suam, cum hæc non possit non impleri. Probat ergo prior pars, nimirum, etiam attenta talium formarum, seu habituum natura, fidem facile posse sine charitate manere, quauis charitas sine fide esse non possit. Quia fides est virtus intellectualis, prior charitate, & fundamentum eius, & ideo si ne fide charitas esse non potest, quia sine fundamento manere non potest, quod superadditum est. Et ideo hic etiam locum habet illud: *Sine fide impossibile est placere Deo.* At vero è contrario fides sine charitate manere potest, sicut fundamentum manere solet, destructo ædificio: & ordinarie loquendo prius esse potest sine posteriori, quando est simpliciter prius, & non habet aliquam reciprocam dependentiam à posteriori, ita vero se habet fides ad charitatem. Dices primo, licet fides sit intellectualis Ena-
virtus,

virtus, nihilominus pendet à voluntate, & ex ea parte posse ita pendere à charitate, vt sine illa esse non possit.

10. *Impugnatur.* Sed contra, quia fides pendet quidem à libera voluntate credendi, non tamen pendet ab amore Dei super omnia, & ideo licet pendeat à voluntate, non sequitur, pendere etiam à charitate, imo hinc potest retorqueri argumentum, quia ad fidem ex parte voluntatis sufficit volitio credendi; sed actus voluntatis credendi potest esse sine amore charitatis, sicut actus voluntatis orandi, vel offerendi sacrificium, vel aliter colendi Deum, potest esse sine amore Dei super omnia: ergo & actus credendi potest esse sine actu diligendi, ac consequenter sine charitate. Instabis, quia licet hoc fortasse locum habeat in actibus, non tamen in habitibus, quia licet credendi propositum actuale possit esse sine amore: nihilominus habitus infusus, qui est principium proprium, & connaturalis illius propositi, seu volitionis, non potest esse sine gratia, & charitate habituali, quia omnes virtutes voluntatis infusæ deperduntur, perditur gratia, vt dictum est. Ergo consequenter etiam perditur virtus fidei, quæ est in intellectu. Et potest obiectio confirmari, quia licet actus credendi præcedere possit actum amoris in prima hominis conuersione ab infidelitate ad fidem, nihilominus habitus fidei non præcedit habitum gratiæ, sed simul tempore, & posterius ordine naturæ cum illa infunditur; ergo etiam cum amittitur gratia, amittitur consequenter habitus fidei, etiam si postea possit peccator actus fidei ante actus charitatis, aut poenitentiae exercere.

11. *Confirmatur.* Respondemus ad instantiam, de illo habitu voluntatis, à quo pia affectio credendi manat, nihil esse de fide definitum, & ideo ex re dubia non posse argumentum sumi contra certum dogma fidei. Vico tamen consequenter loquendo ad alia principia fidei, probabilius esse dari proprium, & specialem habitum voluntatis, à quo voluntas illa credendi connaturaliter elicitur. Vnde etiam probabilius est, illum habitum non amitti, amissa gratia, sed in peccatore manere, quia quasi pars fidei, & cum illa constituit vnam integram virtutem credendi modo libero, & humano, sicut actus credendi humanus actum simul intellectus, & voluntatis complectitur. Ergo cum certum sit, fidem non amitti, tam de habitu voluntatis, quam intellectus accipiendum est, quia sub toto includuntur partes, & quia merito id intelligitur de fide, prout est adæquatum principium actus credendi, qui est actus liber, & ideo actum, etiam voluntatis includit. Et ad obiectionem dicimus, in superiori capite solum fuisse nos loquutos de virtutibus moralibus, & fidem excepisse, sub qua etiam habitus piæ affectionis comprehenditur. Qui vero opinatus fuerit, affectum credendi, vel esse ab ipsa charitate elicitum, vel ab aliqua virtute morali, quæ cum gratia perditur; dicat, licet fides non amittatur per peccatum, infirmari tamen aliquo modo ex parte affectus credentis, & ideo per peccatum amitti habitum voluntatis, qui est principium piæ affectionis, licet substantia fidei habitualis, quæ est in intellectu non amittatur. Ad confirmationem item nos probabilius credimus, etiam in initio, & infusione, quando habitus fidei non infunditur per sacramentum, posse solum habitum fidei sine gratia infundi, vt supra docui. Qui vero contrarium senserit, respondeat, difficilius auferri, quod semel datum est, quam negetur, seu non detur, quod antea non erat datum, nec debebatur: vel, quod perinde est, facilius rem conseruari, quam produci, & in naturalibus etiam sæpe contingere, vt forma non infundatur sine aliqua conditione, vel dispositione, sine qua postea conseruatur.

12. *Instant hæretici denovo.* Sed contra hæc omnia replicant hæretici, quia licet fides natura sua sit prior charitate, est principium & radix, & necessario illam secum affert. Quia licet

impossibile est (ait Caluinus) separari Spiritum Sanctum à Christo, licet Christus sit principium eius: ita impossibile est separari charitatem à fide, quia per illam proponitur Christus vt medicus, & saluator, dans salutem omni credenti, & per eandem fidem cognoscit homo infirmitatem suam, & necessitatem, & ideo si credit, impossibile est, quin amet. At hæc obiectio, vel potius euasio friuola est, quia si sermo sit de *euidens.* habitibus, fidei habitus nullam habet realem influentiam, vel efficientiam in habitum charitatis, neque iste manat ex illo, tanquam ramus ex radice: vel vt passio ex essentia. Nullo enim fundamēto verisimili hoc fingi potest, præsertim cum ex Paulo sciamus, charitatem esse perfectiorem fidem, & manere ablata fide per claram visionem. Si vero sit sermo de actibus, sic quidem actus fidei excitat actum amoris, proponendo excellentiam obiecti, & præstantiam, vtilitatem, imo & necessitatem talis amoris. Nihilominus tamen addimus in primis, non semper fidem exercere hos actus practico modo, vt necessarium est ad mouendam voluntatem. Nam fides per se est virtus speculatiua, & in contemplatione, & assensione veritatis actum suum consummat. Vnde etiam Augustinus definiuit credere esse cum assensione cogitare: & ita potest peccator veros actus fidei exercere sitendo in iudicio veritatis sine ordine ad effectum voluntatis. ac proinde sine exercitio charitatis. Deinde addimus, etiam cum per fidem peccator practice cogitat de rebus fidei, vt de amabilitate Dei, & Christi, de diuitijs redemptionis eius, de obligatione, ac necessitate amandissimi, & similibus, talem fidei actum non inferre necessitatem voluntati ad amandum, sed pro sua libertate posse non amare, sed à passione, vel tepiditate vinci, & ita ex influxu, quem fides potest habere in amorem, nullo modo sequi inseparabilitatem fidei ab amore. Quia vero hæretici potius de fiducia, id est, spe, quam de fide loquuntur, de illa statim verbum vnum post probationem alterius partis assertionis adiiciemus.

Ex priori igitur parte assertionis, quod fides possit manere, perditam charitatem, sic demonstrata, euidens. *Secunda assertio.* ter colligitur altera pars, nimirum non amitti fidem per omnia, & singula peccata mortalia, prout in terminis definiuit Concilium in citato loco. Probatur illatio, quia ostensum est, gratiam, & charitatem semel habitam non amitti, nisi per peccatum mortale, & è conuerso per omne peccatum mortale amitti: ergo vt fides possit manere sine charitate, necesse est, vt per aliquod peccatum possit amitti charitas, per quod fides non amittatur; ergo non amittitur fides per omne peccatum mortale, alias quoties amitteretur charitas, amitteretur fides, & sic nunquam posset sine illa manere, & consequenter neque esse. Nam si in conseruatione semper essent necessario coniunctæ, multo magis in infusione, vt est per se notum, & omnes concedunt. Vnde vltcrius infertur, per nullum peccatum, quod non sit infidelitas amitti fidem cum charitate. Probatur, quia, seclusa infidelitate, quoad hoc eadem est ratio de cæteris peccatis mortalibus. Quia nullum eorum habet specialem oppositionem cum fide, & omnia habent auersionem à Deo eiusdem rationis essentialis: per quam opponuntur charitati, & quod in eis malitia illa possit esse inæqualis quoad grauitatem, nihil id refert ad expellendam fidem. Quapropter non potest hoc magis attribui homicidio, quam adulterio, nec sacrilegio magis, quod odio Dei, vel è contrario, si præcise sistatur in tali specie culpæ, vel auersionis.

Denique potest hæc pars & ipsa experientia, & communi totius Ecclesiæ sensu, & loquendi modo confirmari. Nam experimento videmus Christianos perditissimos in moribus, homicidas, latrones publicos, imo blasphemos, & sacrilegos esse in fide catholicam firmissimos, & omnem hæresim, ac falsam sectam abhorre. Et licet verum sit, per huiusmodi experientiam non satis probari habitum infusum, ta-

men supposita aliis vera, & certa doctrina de infusione habituum ad talem modum operandi, cum ille modus credendi in huiusmodi hominibus sit tam firmus, & frequens, & vniuersalis ad omnia dogmata fidei, & cum perfecta subiectione ad Ecclesiam Catholicam, satis ostendit permanentiam eiusdem habitus, vltra altioris certitudinem eiusdem veritatis per doctrinam fidei. Communis etiam Ecclesiæ sensus hoc satis demonstrat, nam si Christiani per huiusmodi peccata fidem amitterent, infideles fierent, nam infidelis est, qui fide caret; quis autem Christianorum huiusmodi peccatores vnquam inter infideles computauit? Item aliis isti omnes extra Ecclesiam fierent: quia Ecclesia solum ex fidelibus constat: hoc autem etiam est contra communem Ecclesiæ consensum, nam omnes agnoscunt, in Ecclesia esse iustos, & peccatores, sicut etiam Christus Dominus in suis parabolis sepe significauit, vt supra tetigi. Et Patres omnes vbique distinguunt fideles male uiuentes ab infidelibus, & hæreticis, tanquam notissimum, & constantissimum supponentes, non amitti fidem per ea peccata, etiam mortalia, quæ ipsi fidei specialiter contraria non sunt. An vero per infidelitatem amittatur, & quando, vel quomodo, in capitulis sequentibus explicabimus.

Secundo à
communi
Ecclesiæ
sensu.

15.
Assertio 2.
de virtute
spei.

Fides, &
spes possunt
sine gratia
conseruari.

Atque ex his vltius addimus, spem non amitti semper amissa gratia, nec per omnia peccata, quæ gratiam expellunt. De hac assertionem non inuenio tam expressam definitionem, sicut de fide, nec tam aperta Scripturæ testimonia, nihilominus tamen iudico, assertionem esse omnino certam. Nam communiter Theologi eandem rationem esse putant de spe, quæ est de fide, & de vtraque æqualiter docent, posse esse informem, vt patet ex D. Thoma 1. 2. q. 65. art. 4. & in 3. d. 26. q. 2. art. 3. quæstionum. 2. & q. 2. de Verit. seu vnic. de Charit. art. 6. ad 10. & q. 4. quæ est de spe, art. 3. & in 4. d. 14. q. 1. art. 2. quæstionum. 2. ad 2. art. in iustificatione peccatoris non oportet, fidem, aut spem supradaddi, quia in peccatore manent, idemque docent ceteri scholastici, qui punctum attingunt, vt Alens. late 3. par. q. 65. Albert. in 3. d. 26. art. 5. vbi etiam Durand. q. 2. n. 8. & latius Bonauent. artic. 1. q. 4. dicens, absque dubio spem posse esse informem. At vero Richard. in 3. d. 23. art. 5. q. 2. ad 1. magis dubie loquitur, nam in prima responsione inter spem, & fidem differentiam aliquam constituere conatur, statim in secunda, & meliori responsione illas æquiparat, in hoc, quod possunt esse sine charitate. Idem supponit Scot. in 4. dist. 14. qu. 1. s. *Hic sunt tria*. Vbi dicit, per mortale peccatum vnum tantum habitum infusum amitti, scilicet charitatis, quia ipse nec charitatem à gratia distinguit, nec præter virtutes Theologicas alios habitus per se infusos agnoscit. Denique tota schola Theologorum de fide, & spe quoad hanc partem eodem modo loquuntur. Vnde Medina 1. 2. q. 62. art. 4. dub. 1. de fide Catholica esse dicit, fidem, & spem non perdi per omne peccatum mortale. Sed, vt dixi, non inuenitur tam expressa definitio de spe, sicut de fide, & ideo cenfeo, non esse tam immediate de fide, licet sit ita certa doctrina, vt contraria possit de errore notari. Quod etiam sensit Vazquez 1. 2. disp. 91. cap. 4. & Valent. tom. 2. disp. 5. q. 7. punct. 2. §. Quarto, & c. & tom. 3. disp. 2. q. 1. punct. 2. in fine.

Qualis sit
huius asser-
tionis certi-
tudo.

16.
Firmatur
assertio in
Trid.

Potestque hæc veritas deduci ex doctrina Concilij Tridentini sess. 6. cap. 6. hoc modo, nam actus spei per se, & quoad substantiam suam est prior actu dilectionis Dei ex charitate: ergo etiam habitus spei est per se independens ab habitu charitatis, ac proinde manebit, recedente charitate, si peccatum, per quod charitas amittitur, specialem repugnantiam cum spe non habeat. Antecedens sumitur ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 6. dicente, peccatores disponi ad iustitiam, quando fide supposita, & diuino timore conculsi, Ad considerandam Dei misericordiam in spem eriguntur, fidentes Deum per Christum propitium sibi fore: & inde postea ad

Dei dilectionem excitantur, vt postea subiungit. Ergo vera fiducia, & spes supernaturalis esse potest in peccatore, & iuxta ordinarium cursum, & modum operandi hominum, etiam tempore iustificationem præcedit, vt supra dictum est. Hæc ratio à priori est, quam D. Thomas in dictis locis tradit, quia motus spei non nititur in amore charitatis, sed in amore concupiscentiæ Dei, qui de se est independens ab amore beneuolentiæ, seu charitatis, & in homine regulariter præcedit, tum quia est magis proportionatus nature, & ideo facilius ab illius inducitur, tum quia Thomas à naturale est homini ab imperfecto ad perfectum procedere. Iam ergo probatur prima consequentia, quia præcise comparando inter se habitus charitatis, & spei quasi ex natura rei, sic non magis pendet habitus ab habitu, quam actus ab actu: item quia prius per se non pendet à posteriori: inclinatio autem habitus spei de se est prior ordine generationis, & ita etiam est posteriori ordine corruptionis, cum alia ratio specialis dependentiæ inter illos habitus non intercedat. Si vero consideretur, vt radicatur in gratia, sic etiam non inuenitur tanta connexio inter spem, & gratiam, quanta inter gratiam & charitatem, quia spes ex natura sua est dispositio tantum remota ad gratiam, & ideo principium eius de se potest præcedere habitum gratiæ ordine etiam temporis, dilectio vero charitatis est dispositio proxima, & ideo ex hac parte est magis connexa cum gratia. Item spes in alio, quem non postulat per se amicitiam cum illo, & ideo potest manere spes in Deo, sine amicitia Dei, ac proinde inde sine gratia, & charitate: quod si hæc omnia considerentur in ordine ad diuinam prouidentiam, & ordinationem, sic inuenitur fere æqualis ratio inter fidem, & spem, quia peccatum mortale generatim spectatum tantum secundum auersionem à Deo sicut non opponitur specialiter fidei, ita neque spei, sed soli charitati: consideratum vero secundum demeriti grauitatem, de se dignum esse posset tam priuatione fidei, quam spei: ergo sicut, non obstante illo non demerito, noluit Deus auferre fidem sine dispositione, seu peccato illi specialiter repugnante, ita credendum est, de spe dispositiue. Probatur consequentia, quia sicut fides relinquatur pro statu viæ, quia est fundamentum iustitiæ, ad quam potest peccator redire, si velit, ita debuit manere spes, vt posset cum fiducia in Deum conuersionem suam inchoare, quia impossibile est ad penitentiam conuerti, qui indulgentiam non sperauerit. Et ideo Concilium Trident. sess. 14. cap. 4. etiam de contritione imperfecta, quæ dicitur attritio, dixit, debere esse cum spe veniæ, vt fructuosa sit. Hæc ergo ratione noluit Deus hominem peccatorem spe priuare propter solum peccatum mortale, quamdiu ipse speciali modo, & actu contrario spem à se non abijceret, vt postea dicemus.

Huius autem veritati non minus contradicunt hæretici, quam priori dogmati de fide informi. Et contra illam specialiter procedit obiectio Kemnitij supra proposita, scilicet, quia non potest cum proposito peccandi fiducia in Deum consistere. Quia qui confidit in Deo, ad illum confugit, qui autem peccat, ab illo refugit. Sed hoc nullius momenti est, tum quia non oportet, vt qui actu peccat, actu condat, satis enim est, vt confidat habitu, & ita spem retineat: tum etiam, quia potest quis peccare actu cum actuali spe veniæ, imo inde sumere facilitatem peccandi. Et tunc licet vna via recedat à Deo, vt ab amico, & vt vltimo fine, & Domino cui obedire tenetur, alia adhæret Deo vt omnipotenti, misericordii, & fideli promissori, qui motus non sunt contrarij, neque vlla ratione repugnantes. Repugnant deinde alij hæretici, quia cum dicunt, per omne peccatum fidem amitti, per fidem non mentis assensum certum, sed fiduciam incertissimam, & omnem formidinem de propria iustitia, & remissione, vel non imputatione peccatorum excludentem intelligunt. Et licet illam per om-

ne peccatum amitti affirmant, non id de omni peccato secundum suam propriam malitiam spectato intelligit, sed de peccato facto cum formidine, vel cogitatione, quod possit damnare Christianum hominem, vel eum apud Deum odibilem, aut reum pœnæ reddere, non obstante Christi redemptione. Et hanc dicunt esse infidelitatem, vel potius diffidenciam, quæ fiduciam, seu spem sanctificantem hominem excludit. In quo consequenter loquuntur, dum aiunt, per peccatum illo modo commissum excludi fiduciam illam, quam ipsi sibi ad suam damnationem cogitant. Tamen illa fiducia commentitia est, & falsa, ac præsumptuosa, vt supra probatum est: nos autem de vera spe, & fiducia in Deum loquimur, quæ ita ex parte fidei in Deum est certa, vt timorem, & formidinem ex parte humanæ infirmitatis non excludat, & ideo manere potest in homine peccatore, qui licet secundum præsentem statum se agnoscat dignum damnatione, & odio, nihilominus sperat, se cum diuina gratia remissionem peccatorum, & vitam æternam esse consequiturum.

Reprimuntur.

18. Obijci autem potest illud 1. Ioann. 3. *Qui habet hanc spem sanctificat se: ergo eo ipso quod quis sperat, sicut oportet, sanctificatur: ergo è contrario eo ipso, quod peccat, & conscientiam peccati habet, credens sibi imputari, desinit sperare, sicut oportet, ac proinde spem amittit.* Potest hoc confirmari ex Augustin. in Præfat. ad Psalm. 31. dicente: *Charitas bene operantis dat ei spem bonæ conscientie, sicut n. gerit bonam conscientiam. Quomodo mala conscientia tota in desperatione est, sic bona conscientia tota in spe.* Et difficius idem August. in Enchirid. cap. 8. ait: *Item de amore quid dicam, sine quo fides nihil prodest spes vero sine amore esse non potest.* Vnde etiam lib. de Doctrin. Christian. cap. 37. *Non potest (ait) quis diligere, quod esse non credit: porro si credit, & diligit, bene agendo. & præceptis bonorum morum obtemperando, efficit, vt etiam speret, se ad id, quod diligit, esse venturum.* Et Ambros. lib. 8. in Luc. ad c. 17. §. 2. in hæc: *Ex fide (inquit) charitas, ex charitate spes, & rursus in se sancto quodam circuli referuntur.*

19. Respondeo ad verba Ioannis, intelligi posse de spe in formi seu pœne sumpta prout antecedit iustificationem, vt dispositio ad illam: & sic non dicitur sanctificare formaliter, sed dispositiue, nec dicitur sola sufficere ad sanctificationem, sed cum fide illam inchoare, & paulatim promouere, vt perficiatur charitate. Et sic qui habet hanc spem, sanctificat se, quia per illam se excitat ad diligendum, & cõuertendum se ad Deum, sicut oportet. Deinde possunt verba Ioannis intelligi de spe viuæ, seu formata, quæ per charitatem operatur, sicut de fide dixit Paulus, & qui se sperat, dicitur sanctificare se non solum in prima sanctificatione, sed etiam in secunda, & vsque ad consecutionem gloriæ, quia spe præmijs allicitur ad perseuerandum, & crescendo in sanctitate. Sic enim dixit Paulus Rom. 8. *Spem salutis facti sumus.* Sic ergo spes hæc viuæ, & formata non potest esse sine charitate, quia in illa fundatur: spes autem secundum substantiam suam sine charitate esse potest, quamuis ad saluandum sufficere non possit. Augustinus autem, & Ambrosius de spe formata loquuti sunt, hæc enim est, quæ ex charitate vires, & firmitatem habet, & ita exponuntur à Diuo Thoma in locis citatis. Quod vero Augustinus ait, malam conscientiam totam esse in desperatione, non ita est accipiendum, ac si ex mala conscientia statim sequatur desperatio, sed sensus est, malam conscientiam, quantum est ex se, non inducere spem, sed potius illam infirmare, seu ad desperationem inclinare. Vel etiam dici potest mala conscientia inducere desperationem non absolute, & pro toto tempore futuro, sed secundum præsentem iustitiam, nam qui habet malam conscientiam, consequenter credit, quod secundum præsentem statum, si in illo moriatur, non saluabitur, & sic desperat de salute secundum præsentem iustitiam, sperare autem potest, & debet, se posse cum diuina gratia mutare conscientiam, & saluari.

Secundus sensus.

Ambrosij mens expenditur. Ad primum locum Augustini respõsio.

Quia vero hæc spes, quæ in meritis futuris, seu mutatione vitæ in futurum, fundatur, periculosa est, & multo minus certa, ideo dicti Patres dicunt, fidem, vtique viuam, & perfectam, in bona conscientia fundatam esse debere.

Et sic dixit etiam Augustin. lib. 3. de Doctrin. Christiana cap. 10. *Spes sua vnicuique est in conscientia propria.* August. sibi Et lib. 1. cap. 40. tractans verba Pauli 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta:* dicit, addidisse Apostolum conscientiam bonam propter spem, & subiungit: *Ille enim se ad id, quod credit, & diligit perueniturum esse desperat, cui mala conscientia scrupulus inest.* Quod intelligendum est cum illo addito, secundum præsentem statum, & ita illa desperatio non excludit spem, sed potius per timorem excitat peccatorem, vt sui spei maiorem securitatem, & certitudinem procuret. Atque eodem modo potest de spe viuæ, sed secundum præsentem iustitiam intelligi, quod Augustinus dicit spem sine amore esse non posse. Existimo vero illam sententiam dictam esse de spe absolute, & quoad substantiam eius, non tamen esse restringendam ad amorem charitatis, sed absolute de amore esse accipiendam. Differentiam enim constituit Augustinus eo loco inter fidem, & spem, quod fides esse potest de re, quæ nullo modo diligitur, sed potius odio habetur, vt de pœnis inferni: spes autem solum est de bono, quod diligitur, quia nemo desiderat, & consequenter non sperat, quod non diligit. Non est autem necesse ad spem, etiam infusam, & Christianam, vt bonum speratum ex charitate ametur, satis enim est, quod amore concupiscentiæ diligitur. Imo vt recte D. Thomas citatis locis exposuit, hic amor per se, & quali ex natura spei antecedit, & alter ex perfectione charitatis mouentis, & dirigentis illi adiungitur, & ideo sine hac perfectione esse potest spes, licet sine aliquo amore esse non possit.

20. August. sibi coheret.

Responso ad secundum Augustin. locum.

Superest, vt argumentis in principio positis respondemus. Primum sumebatur ex verbis Ioannis dicentis, qui non diligit, non nosse Deum. Sed est facilius responso, si ratio subiuncta consideretur: *Quoniam Deus charitas est: non est ergo sensus, non credere Deo, qui illum non diligit, hoc enim neque per se consequens est, neque illa ratione villo modo probatur.* Est ergo sensus: Qui non diligit, non considerat, qualis sit Deus, vt illum imitetur: est enim Deus ipsa met charitas, qua se, & nos diligit, & ideo qui attente, & practice Deum diligentem, vel potius dilectionem ipsam considerat, & ipse vtique diligit. In alijs autem verbis: *Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, &c. verbum, confessus fuerit, potest ita accipi, vt non tantum nudam fidem, sed liberam Christi confessionem significet, quæ sine diuina gratia inhabitante ordinari non fit, & ita recte exponetur de confessione ex fide viuâ factâ.* Atque ita videtur intellexisse verba illa Cyrill. lib. ad Regin. dicens: *Siquis confessus fuerit ipsum, habet manentem in se Deum, erit autem & ipse in Deo.* Memor enim erit eius, habebiturque proprius, & quasi particeps eius. Clarius August. tract. 8. ibi: *Qui confessus fuerit non verbo sed facto, non lingua, sed vita.* Quod si de qualunque fide accipitur, cum proportionem erit intelligendum, nam qui Christum continentur per solam fidem informem, habent aliquo modo in se Spiritum Sanctum mouentem, & auxiliantem, & ipsi manent in Deo, sicut organum est in manu artificis. Qui autem per fidem viuam illum continentur, habent (vt Paulus optat ad Ephes. 3.) Christum habitantem per fidem in cordibus suis, suntque simul in charitate radicati, & fundati, & per Spiritum corroborati, vt Christum libere valeant confiteri.

21. Satisfit hæc rectorum prætutitio postea Expenduntur loca ex 1. Ioan. 4.

Atque eodem fere modo exponi debent alia verba eiusdem Ioannis in eodem capite: *Omnis spiritus, qui confitetur, Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est.* Possunt enim intelligi de fide simpliciter secundum substantiam eius, siue formata sit, siue informis, & cum proportionem accipiendum erit verbū illud ex Deo est: nam

22.

nam etiam de peccatore confitente illum fidei articulum vere dicitur, ex Deo esse, utique quoad spiritum fidei, ex quo loquitur, & quoad reuelationem diuinam, ex qua loquitur. Et hic videtur sensus maxime literalis. Docet enim ibi Ioannes oportere discernere spiritus falsos, & verorum prophetarum, & signum præbet, quia, *Qui confitetur Iesum Christum, &c. Ex Deo est, qui vero soluit Iesum, ex Deo non est.* Vbi etiam ponderari potest non tam de hominibus loqui, quam de spiritibus mouentibus homines; spiritus autem Dei mouet ad credendum, & confitendum veram fidem; imo interdum etiam ad prophetandum, non tantum iustos, sed etiam peccatores. Si autem verba illa de fide, seu confessione formata intelligantur, sic potest etiam illud, *ex Deo est*, exponi, quod sit ex Deo natus secundum ad propriam filiationem. Melius autem accommodatur hæc expositio ad verba capit. 5. quis possint etiam exponi de fide, non excludendo cetera, seu de fide, quantum est ex parte illius. Qui enim credit Iesum esse Christum, optime credit, ut ex Deo nascatur, si velit. Ambrosius autem loco citato de fide formata illa intelligit, & de eadem intelligenda sunt cetera, quæ ibi dicit, & illationes, quas facit.

Ambrosius
explicatur.

23.
D. Gregor.
exponitur.

Sensus Pau-
di, & Ioan-
des sumus si
quod verbis
promittimus,
operibus comple-
mus, quos al-
Ex. Ext. testimo-
nijs vero Scrip-
turae, quæ Gregorius
adducit, primum solum per quandam accommoda-
tionem, vel extensionem videtur inductum. Nam
Paulus ad Tit. 1. de infidelibus loquitur, & præsertim
de Iudæis, vel Iudaizantibus apostatis, cum dicit.
Constituentur se nosse Deum. factis autem negant. ut ex con-
textu constet, & notat Augustinus serm. 31. de Verb.
Apost. cap. 6. Vnde per facta non videtur intelligere
quoslibet prauos mores, sed superstitiones fidei con-
trarias, ut obseruare legem, & similia. Et nihilomi-
nus idem Augustinus tract. 6. in epist. Ioann. extendit
illa verba Pauli ad omnes hæreticos, & schismaticos,
imo ad omnes peccatores, hanc enim generalem
profert sententiam: *Quisquis non habet charitatem, negat
Christum in carne venisse:* utique factis, ut late exponit
intelligit autem de negatione, ut ita dicam, practica,
non de negatione quoad fidei veritatem. Alterum
vero testimonium Ioannis recte de mendacio oppo-
sito veritati promissionis in baptismo factæ, vel de
mendacio practico contra fidei constantiam, & do-
ctrinam communiter intelligitur. Vnde etiam cum
Ioannes dicit: *Qui dicit se nosse Deum, &c.* optime intel-
ligitur non de nuda fidei cognitione, sed de familiari,
& amabili notitia Dei, de qua falso præsumit, qui
mandata eius non custodit, ut ibi exponit Beda.

Locus Ioan-
nis, & sen-
sus.

24.
Ostenditur
mens Diui
Hieronymi.

Tandem ad Hieronymum respondeo, cum dicit,
Cum dilectio procul abfuerit fidem abscedere: non significa-
re necessariam, & ut ita dicam, formalem illationem,
sed morale periculum, quod Paulus indicauit, dicēs,
de bona conscientia. *Quam quidam repellentes, circa fidem
non fragauerunt.* 1. Timoth. 1. Quod quidem periculum
maximum est, quando conscientia bona prorsus
corrumpitur, & contemnitur, quod per verbum,
repellentes, Paulus indicauit, & idem videtur signifi-
casse Hieronymus dicens, *cum dilectio procul abfuerit*, &
ideo Iſai. 26. exponendo verba illa: *Murus, & antemu-
rale murum esse dicit bonorum operum, antemurale
rectæ fidei: Quia non sufficit (ingr) murum habere fidei, nisi*

ipsa fides bonis operibus confirmetur. Supponit ergo esse
posse fidem sine bonis operibus, indigere tamen illis,
ut firmitus, & securior sit.

Rationes breuius expediri possunt. Ad primam
negatur æquiparatio, nam fides secundum substan-
tiam suam non comparatur ad gratiam tantum, ut
potentia ad essentiam, sed maxime ut fundamentum
eius, & ideo per se potest manere sine gratia, licet post
quam per gratiam, & charitatem formatur, ad illas
etiam comparatur, ut facultas, quæ suum etiam in-
fluxum à gratia recipit, & per charitatem mouetur,
& in suum finem dirigatur. Vnde amissa gratia, &
charitate, amittit quidem fides hanc perfectionem,
quam ab illis habet, non tamen amittit suum esse
simpliciter, quia neque ab eis illud recipit, neque in
illo ab ipsis pendet. Idemque est cum proportionem
dicendum de spe, quia licet non sit tam proprium, ac
necessarium fundamentum gratiæ, nihilominus est
veluti dispositio quædam præuia, & valde coniuncta
cum fide, & ideo cum illa manet, etiam si gratia amit-
tatur. Nam etiam in formis naturalibus illæ proprie-
tates, quæ disponunt ad formam, licet adueniente
forma, sint facultates eius, quas ipsa fouet, & per
quas ipsa operatur, nihilominus recedente forma,
non statim recedunt, sed manent, donec aliter expel-
lantur. Ad hunc ergo modum de fide, & spe respectu
gratiæ cogitandum est. Secunda ratio sumebatur ex
gratuitate demeriti omnis peccati mortalis, in qua
fatemur, peccatum mortale de se dignum esse priua-
tione omnium spiritualium donorum, etiam habi-
tuum fidei, & spei. Vnde si homo in peccato mori-
atur, illis habitibus in penam suorum peccatorum
priuabitur. Nihilominus tamen non statim, ac homo
comittit quodlibet peccatum mortale, Deus talem
in eo penam exequitur, nisi peccatum sit tale, ut spe-
ciali modo illis habitibus repugnet, quia pro statu
viæ non exequitur Deus in peccatore omnem spiri-
tuale penam, statim, ac illam meretur, alias priua-
ret illum omni auxilio sufficiente ad salutem, & om-
ni principio bene operandi, quia omnium est indi-
gnus. Hoc autem non facit Deus, quia non est con-
sentaneum statui viæ, quem Deus ad penitentiam
agendam, & salutem consequendam ex parte sua con-
cedit. Propter similem ergo rationem non priuat
peccatorem fide, & spe, quia sunt quasi principia, &
fundamenta reuerſionis ad Deum.

Tertium argumentum in dubio exemplo funda-
tum est. Vno duo breuiter dico. Vnum est valde in-
certum mihi esse, utrum Adam peccando fidem ami-
ſerit, quia licet aliqui Patres id significant, nullo te-
stimonio, vel ratione sufficienter probatur. Eo vel
maxime, quod ex Patribus, qui referuntur, solus Pro-
ſper clare loqui videtur. Nam Augustinus dicens,
Adamum expertum esse, *Quid infidelitas noceret, recte
potest intelligi de infidelitate morali, quæ in seruo
non obediēte Domino inuenitur, vel de practico
abuso fidei, quomodo ipse in alijs locis allegatis dicit,
peccatorem factis negare, quod ore confitetur.* Vnde
quod Olympius dicit, fidem fuisse corruptam in A-
damo, non est necesse intelligi de corruptione quoad
dogmata, sed quoad mores, hinc enim est communis
loquendi modus. Similiter Ambrosius indumenta
fidei vocare potuit gratiam, & charitatem, & hæc di-
cere fuisse amissa. Imo etiam Tertullianus, qui verbis
magis excedere videtur, plane metaphorice se loqui
declarat, vocat enim peccatum Adæ hæresim, quia
per electionem suam potius, quam diuinam sententiam illud amissi-
t, in qua ratione satis ostendit, se tantum vocabulo lu-
dere secundum etymologiam eius. Vnde statim ad-
iungit: *Nisi quod Adam nunquam figulo dixit non pruden-
ter desinxiſſe me.* Et cum infra illum vocat rudem hæ-
reticum addit: *Non obaudyit, non tamen blasphemauit
creatorem, nec reprehendit auctorem, quem à primordio iui-
bonum, & optimum inuenerat.* Solus ergo Prosper vide-
tur difficile habere expositionem, præsertim in fe-
cundo

25.
Dilectus
primatus
tio.

Solutio
secunda
tio.

26.
Responde-
tur ad 11.
Catholici

2.
Conclusio
Catholici

eundo loco. Ego vero existimo, potuisse Adam peccare sine amissione fidei per primum tantum defectum, vel inconsiderationem, & similiter censeo, etiam si ipse non perderet fidem, potuisse totam suam posteritatem fide priuare, quia tota iustitia, etiam ipsa fides, non fuit promissa posteritati, nisi cum dependentia ab obedientia, non à fide Adæ, sed de hoc aliis. Nunc quod ad rem spectat, si Adam perdidit fidem, non fuit propter peccatum superbiam, gulam, & obedientiam, sed quia aliquem errorem in mente habuit, discredendo, vel credendo contra verba Dei, non esse moriturum, etiam de arbore comederet, vel quid simile. An vero ita errauerit, in tractat. de Statu innocentis examinabimus.

CAPUT VI.

Vtrum fides, & spes semel habitæ amitti possint?

1. **C**um ostensum sit fidem, & spem non amitti ex vi amissionis gratiæ, operæpretium visum est, de illis specialiter quærere. An, vel quando amissibiles sint? Statimque occurrit tractandus alius error Caluini negantis fidem semel habitam posse amplius amitti, idemque à fortiori dicit de spe, imo (vt iam dixi) isti per fidem fiduciam intelligunt, & ita, vel potius de spe loquuntur, vel illam comprehendunt. Aiebat ergo iste hæreticus, fidem esse donum proprium electorum, ac proinde amitti non posse, postquam semel obtinetur, eosque, qui à fide ad infidelitatem transiunt, nunquam veram fidem habuisse. Ita infert Bellarmin. lib. de Amissione gratiæ, cap. 4. & lib. 3. de Iustific. cap. 14. At vero Kemmit. & Petr. Mart. vtridem auctor refert, licet absolute non dicant, fidem semel vere conceptam non posse amitti, dicunt tamen non posse irreparabiliter amitti, quia licet interdum amittatur, semper recuperabitur, donec in ea tandem usque ad mortem perseueretur. Tamen isti vnum tantum errorem supponere videntur, scilicet neminem posse vere credere, nisi fide certa, & infallibili credat se esse prædestinatum, & hoc modo fidem esse donum electorum, ex quo principio solo non sequitur, fidem esse inamissibilem simpliciter, quia potest electus sepius à fide cadere, & tandem saluari: ad hoc autem necessarium est, vt fidem aliquando recuperet, & in ea permaneat. At vero Caluinus illi principio erroneo duo similia addidit. Vnum est illud Ioviniani de inamissibilitate iustitiæ: ex quo euidenter sequitur, fidem etiam inamissibilem esse saltem in iustis, quia charitas sine fide manere non potest. Ad idem vero Caluinus aliud dogma hæreticum, quod sola fides iustificet, & quod illa tantum sit vera fides, quæ actu iustificat. Et ideo in omni credente fideliter absolute dicit, fidem esse inamissibilem. Denique coactus est ita sentire ex alio principio, quo credit fidem iustificantem debere hominem certum reddere fide diuina, & infallibili non solum de presentia iustitia, ac remissione peccatorum, sed etiam de futura perseuerantia, & prædestinatione. Nam hinc optime infert, si talis fiducia vera fides est: non posse amitti, nam si amittatur, effectus ipse probat, priorem fidem fuisse fallibilem: imo & ipsa fallax, quia perseuerantia, quæ per illam credebatur, vera non fuit. Verum tamen hæc conclusio potius ostendit illam fidem esse ficticiam, & vane, ac sine vilo fundamento cogitatam, quæ enim est facta reuelatio de propria perseuerantia, vel prædestinatione singulis electis, vt illam infallibiliter concipere possint, nedum teneatur?

2. **C**onclusio 1. Catholica non solum certa, sed etiam humano modo euident est, eum, qui vera fide credit aliquo tempore posse mutari, & fidem amittere non tantum potentia logica, vel physica, sed etiam morali, quæ sæpe in actum redigatur. Hæc veritas probari potest pri-

mo impugnatione duorum errorum, qui facile refutantur ex dictis supra de fide iustificante, & de incertitudine gratiæ, & prædestinationis, item impugnantur ex dictis de amissibilitate iustitiæ, argumentando ex alio principio istorum, quod fides sit ipsa iustitia, nam iustitia amitti potest: ergo & fides. Et absolute est argumentum efficax à paritate rationis, vt statim dicam. Item euidentissimè est in Scriptura, aliquos, qui aliquando fuerunt vere fideles, tandem damnari: ergo illi poterant fidem semel habitam amittere. Antecedens patet ex verbis Christi Ioan. 15. *Omnes palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum. Vbi loquitur aperte de palmis, qui sunt in ipso tanquam in vite saltem per fidem. De quibus infra subiungit: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palme arefcerit, & colligetur eum, & in ignem mittent, & ardebit: vtique in inferno: possunt ergo palmices, qui in vite fuerunt per fidem postea damari. Item exempla supra adducta de Angelis, de Iuda, & de Saule hoc etiam conuincunt: nam euidentius est saltem de hominibus, illos aliquando vere credidisse, quam fuisse iustos, & tamen reprobi fuerunt. Denique idem argumentum sumitur ex sententia finali vniuersalis iudicii, nam illa ferenda est maxime in Christianos, & fideles, nam infideles iam iudicati sunt, vt ponderat Augustinus. Est ergo euident, veros fideles, interdum damnari. Et inde prior consequentia clara est, quia in damnatis non manet fides.*

3. **D**icere vero posset aliquis, fidem quidem in hac vita esse inamissibilem, etiam si in fine vite auferri possit ab his, qui damnantur, quia in peccatis usque ad mortem perseuerant. Sed in primis non possunt hoc modo respondere, quia quancumque fides semel habita amittatur adiuncta damnatione, ruit principium illorum, quod fides est donum electorum, vel quod soli credentes se esse prædestinatos, vel esse perseueraturos in iustitia, vere credant, quibus fundamentis destructis illorum errore uertitur. Vterius vero potest illa euasio impugari primo exemplis. Nam Iudæi, qui Christo non crediderunt, fideles autem erant, & in Deum vere credebant: & tamen fidem postea amiserunt, quia teste Christo, excusationem nullam de peccato suo (vtique infidelitatis, vt Augustinus exponit) habere potuerunt. De quo videri potest Hieronym. in Proem. ad Lamentat. Ieremig. Deinde Simon Magus aliquando credidit, vt testatur Luc. Actor. 8. numerans eum inter alios, qui crediderunt. Vnde dubitari non potest, quin veram fidem habuerit, sicut alij, & tamen non solum reprobis fuit, sed etiam hæresiarcha, & persecutor fidei multo ante mortem factus est. Sed nullum est illustrius exemplum huius veritatis, quam Lutherus, & socij, ac imitantes eius, qui cum prius veri fideles, & intra Ecclesiam Catholicam fuerint, in hæresim inciderunt, fidemque amiserunt, in quo statu usque ad æternam damnationem perseuerarunt. Idemque de Ario, & alijs antiquis hæreticis antiqui etiam Patres senserunt. Imo in vniuersum de hæreticis dicit Ioannes epistol. 1. capit. 2. *Ex nobis exierunt.* & Paul. Actor. 20. prædicit: *Ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.* Denique si semel conuincimus, posse hominem aliquando fidelem in æternum damnari, & priuari fide in fine vite, nulla superest causa tergiversandi, quin etiam durante hac vita, possit fides amitti, sicut gratia, vt iam directe probabimus.

4. **S**ecundo principaliter, ac directe probatur assertio testimonijs Scripturæ Sacræ manifestis. Nam Ioan. 6. multi ex discipulis, qui iam Christo crediderunt, abierunt retro, & iam non cum ipso ambulabant: vtique quia iam illi non credebant, vt paulo antea dicitur, & ideo interrogauit Apostolos Christus: *Nunquid & vos vultis abire?* volens vtique eorum in fide perseuerantiam experiri. Item Luc. 8. de quibus ait Christus, quosdam esse, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.

Primum argumentum pro hac conclusione.

Euasio.

Responsio.

Secundum argumentum ab auctoritate Scripturæ.